

ANICA NAZOR I HRVATSKA GLAGOLJAŠKA BAŠTINA

Ivanka PETROVIĆ, Zagreb

Akademkinja Anica Nazor, filologinja, paleoslavistica, paleokroatistica, već je desetljećima jedan od najznačajnijih istraživača hrvatskoga glagoljaštva, te, zasigurno, najbolji poznavatelj glagoljske tiskane knjige: inkunabulâ i starih izdanja glagoljaške Senjske (1494.-1508.) i Riječke tiskare (1530.-1531.), kao i cijeloga glagoljaškoga tiskarstva. Osobito je posvećena jezičnom i tekstološkom proučavanju hrvatskoglagoljskih rukopisa i tiskanih knjiga, te pripremanju i priređivanju faksimiliranih i kritičkih izdanja glagoljskih spomenika.

Anica Nazor rodila se 2. veljače 1935. godine u Potocima (općina Drvar). Osnovnu školu završila je u Đakovu, a realnu gimnaziju u Osijeku, gdje je maturirala 1954. godine. Studirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i 1959. godine diplomirala VIII. grupu nauka (hrvatski ili srpski jezik i jugoslavenske književnosti, te ruski jezik i književnost).

Od 1959. godine radi kao asistentica na Katedri za slavensku filologiju na Filozofskom fakultetu u Zadru, gdje drži nastavu iz staroslavenskoga jezika za redovite i izvanredne studente.

U lipnju 1962. godine primljena je u Staroslavenski institut u Zagrebu, u kojemu radi najprije kao asistentica, a potom stječe viša znanstvena zvanja. Doktorirala je 1965. godine na Filozofskom fakultetu u Zadru disertacijom *Senjski "Transit sv. Jerolima", g. 1508.* Iste je godine postala znanstvena suradnica; godine 1971. viša znanstvena suradnica, 1978. znanstvena savjetnica, a 1999. godine ponovno je izabrana, u trajno zvanje, znanstvene savjetnice. Od 1967. do umirovljenja 2005. godine, s prekidom od 1978. do 1986. godine, Anica Nazor je bila ravnateljica Staroslavenskoga instituta u Zagrebu.

Godine 1977. izabrana je za člana suradnika, a 1992. godine za redovitoga člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Dobitnica je niza nagrada, povelja, zahvalnica, priznanja, spomen-medalja. Među njima valja istaknuti Nagradu Republike Hrvatske, s Vjekoslavom Štefanićem, Marijom Pantelić i Biserkom Grabar, za faksimil i kritičko izdanje *Hrvojeva misala* (1973.), Godišnju državnu nagradu za popularizaciju i promidžbu znanosti na

području humanističkih znanosti, za popularizaciju glagoljaške baštine (2007.), te Odlikovanje Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića.

Dr. sc. Anica Nazor je autorica brojnih znanstvenih i stručnih priloga: knjiga (faksimilirana i kritička izdanja tekstova), članaka, rasprava, enciklopedijskih i leksikonskih natuknica, kataloga izložbi, recenzija, prikaza, nekrologa i drugih priloga (v. *Bibliografija znanstvenih i stručnih radova akademkinje Anice Nazor*). U pripremanju faksimilâ i pretisaka, te priređivanju kritičkih izdanja pojedinih glagoljskih rukopisa i tiskanih knjiga najčešće je organizatorica i urednica izdanja, te priređuje transliteraciju ili transkripciju tekstova, piše popratne predgovore ili studije.

Već svojom prvom, ali značajnom raspravom *Jezični kriteriji pri određivanju donje granice crkvenoslavenskog jezika u hrvatskoglagoljskim tekstovima* (1963.) A. Nazor je pokazala izrazitu sklonost jezičnomu proučavanju hrvatskih glagoljskih spomenika, jezičnomu proučavanju koje će, uz tekstološka istraživanja hrvatske glagoljaške baštine, ostati konstanta njezina cjelokupna znanstvenoga opusa. To je već vidljivo u njezinim sljedećim radovima tijekom 60-ih godina, ponajprije u doktorskoj disertaciji *Senjski "Transit sv. Jerolima"*, g. 1508. iz 1965. godine, u disertaciji koju je posvetila jednomu od najznačajnijih djela hrvatskoga glagoljaškoga tiskarstva, te nakon koje će nastaviti sustavno istraživati hrvatske glagoljske tiskane knjige. Iz toga ranoga istraživačkoga razdoblja potrebno je ponajprije istaknuti dva autoričina rada, dva teksta koja nastavljaju i upotpunjuju njezinu disertaciju o glagoljskome *Transitu sv. Jerolima*, radove značajne i za književnopovijesni studij glagoljske književnosti hrvatskoga srednjovjekovlja. U članku *Dvanaesteračka legenda o svetom Jeronimu* (1965.) autorica najprije kritički procjenjuje dotadašnju literaturu posvećenu toj legendi u stihu koja je dodana hrvatskomu, senjskomu izdanju *Transita sv. Jerolima* iz 1508. godine (S. Ivšić, C. Verdiani, F. Švelec). Njezino je mišljenje da prevoditelj s talijanskoga jezika proznoga teksta *Transita* nije i pisac izvorne stihovane *Legende o sv. Jeronimu*, koju je, doista, mogao napisati Marko Marulić (kako je, svojedobno, pretpostavio i F. Švelec). Istodobno, na temelju jezičnih i leksičkih osobina tekstova, autorica zaključuje da M. Marulić nije mogao, kao autor ili koautor, sudjelovati u prevođenju talijanskoga *Transita*. U drugoj, tekstološkoj raspravi pod naslovom *Senjski Transit svetoga Jerolima i njegov predložak* (1969.), koja se tematski i sadržajno nastavlja na prethodnu, autorica još jedanput zaključuje da Marulić nije autor hrvatskoga prijevoda *Transita*. Utvrđuje i direktan talijanski predložak senjskomu *Transitu sv. Jerolima*, koji vidi u djelu *Transito de Sancto Girolamo*, inkunabuli koju je 1487. godine u Veneciji otisnuo Annibale di Foxio iz Parme. Temi Jeronimove legende, ovaj put u latiničnoj književnosti, posvetit će i raspravu *Još jedan latinički tekst Legende o svetom Jeronimu* (1976.). Tematici toga svoga omiljena djela Senjske tiskare, *Transitu sv. Jerolima*, autorica se vraća

i u novijim istraživanjima, te u svakome prikazu izdanjâ ove tiskare, a posvećuje mu i zasebne radove, kao što su *Volčičev prijepis "Životopisa sv. Jerolima"* (1973.), te u novije vrijeme članci *Neki pokušaji ponovnoga izdanja senjskoga Transita sv. Jerolima* (1998.) i *Senjski Transit svetoga Jerolima i Hrvatski rječnik do Marulića i njegovih suvremenika*, u kojemu ističe kako bi bilo važno da se i taj tekst, kao i ostale glagoljske knjige otisnute u Senju 1507. i 1508. godine, uključe u *Hrvatski rječnik do Marulića*, planirani projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (1999.).

Nakon doktorske disertacije i ranih radova o *Transitu sv. Jerolima* A. Nazor je svoja istraživanja postupno proširila i na druga djela glagoljaške Senjske tiskare, ali usporedno i na izdanja Riječke tiskare, pa i na cijelo glagoljaško tiskarstvo. O glagoljaškome tiskarstvu piše kulturnopovijesne i pregledne članke s kodikološkim i sadržajnim opisima pojedinih izdanja, preglede koje tijekom vremena dopunjuje novim podacima i novim spoznajama, te priređuje izdanja pojedinih spomenika uz popratne jezične i tekstološke studije. Iz toga najopsežnijega dijela autoričina opusa potrebno je istaknuti najznačajnije radove. Njezin *Osvrt na povijest naših najstarijih štamparija* (1967.) polemična je rasprava s tezama i metodom rada Zvonimira Kulundžića na problematici hrvatskih glagoljaških tiskara, autora koji je tvrdio da je *editio princeps* – glagoljski *Misal* iz 1483. godine – otisnut u Kosinju u Lici, te da je glagoljaška tiskara iz Kosinja prenesena u Senj, potom u Rijeku, minimizirajući u svakome pogledu udio ili utjecaj Venecije u tiskanju hrvatskih glagoljskih knjiga. Polemizirajući s njegovim tezama, te rezimirajući dotadašnje znanstvene spoznaje o glagoljaškome tiskarstvu, autorica je iznijela relevantne i moguće podatke o glagoljskim prvotiscima *Misala* iz 1483. i *Brevijara* iz 1491. godine, te o pojedinim izdanjima tiskara u Senju i Rijeci. Ovu raspravu i istraživanja nastavlja članak *Otvorena pitanja oko nastanka Misala iz godine 1483.* (u *Dodatku*, među člancima koji prate reprint *Misala* iz 1971.), te opsežna studija *Kulturnopovijesno značenje izdanja glagoljske tiskare u Senju g. 1494-1508* iz iste godine, u kojoj autorica, na temelju dotadašnjih i vlastitih istraživanja, daje svoj prvi potpuniji prikaz sedam izdanja glagoljaške Senjske tiskare. U njemu govori o njihovoj sadržaju i o istraženim ili mogućim izvorima, opisuje sačuvane primjerke pojedinih izdanja, donosi podatke o prevoditeljima, priređivačima i tiskarima, te daje pregled jezika neliturgijskih djela tiskare. I u sljedećim godinama i desetljećima A. Nazor kontinuirano piše, najčešće povodom obljetnica pojedinih izdanja, o djelima Senjske tiskare: iznosi nove podatke i spoznaje, otkriva i opisuje nove primjerke nekih izdanja, te dopunjuje svoje prikaze i preglede i novim istraživačkim rezultatima drugih znanstvenika. Među njima valja spomenuti rad *O potrebi kritičkih ili faksimiliranih izdanja senjske glagoljske tiskare*, u kojemu autorica želi potaknuti na sustavno izdavanje pretisaka i kritičkih izdanja senjskih glagoljskih knjiga, jer su one vrijedni kulturnopovijesni, jezični, književni i tipografski spomenici (1975.), te članke *Senjska Spovid općena kao izvor Akademijina*

Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika (1980.), *U Londonu potpun primjerak senjskih Mirakula* (1981.), *Glagoljska tiskara u Senju* (1994.), kao i brojne napise o Senjskoj tiskari u novinskome tisku. Usporedno s radom na senjskim tiskanim knjigama znanstvenica se sve više posvećuje i proučavanju i prikazivanju djela glagoljaške Riječke tiskare, te osobi i radu “nacionalnoga prosvjetitelja i kulturnoga velikana” Šimuna Kožičića Benje, modruškoga biskupa, koji je osnovao i opremio glagoljašku tiskaru u Rijeci, te u njoj priredio i, uz pomoć talijanskih tiskarskih majstora, otisnuo šest glagoljskih knjiga 1530. i 1531. godine. O radu i djelima Riječke tiskare A. Nazor je napisala niz članaka i rasprava, počevši od članka *Kožičićev bukvar* iz 1964. godine, u kojemu je osnažila i utvrdila pripadnost toga djela Kožičićevoj tiskari, pa sve do danas, do njezinih najnovijih radova i ponovnih izdanja Kožičićevih tekstova. Među tekstovima posvećenima radu i izdanjima njegove tiskare – liturgijskim, priručnim i povijesnim djelima – , koja, kako je ocijenila, svojom tiskarskom ljepotom ne zaostaju za onodobnim bogatim latinskim liturgijskim izdanjima, osobito još valja istaknuti sintetske radove *Mjesto Šimuna Kožičića u glagoljaštvu 16. stoljeća* (1988.) i *Kožičićeva glagoljska tiskara u Rijeci* (1991.), a, dakako, i njezine uvodne članke koji prate ponovna izdanja djela Riječke tiskare. Na kraju ovoga prikaza o istraživanjima glagoljaškoga tiskarstva valja skrenuti posebnu pozornost na nekoliko opsežnijih sintetskih studija A. Nazor posvećenih ovoj problematici. Toj skupini radova pripadaju već naslovi *Knigopečatanie glagoličeskim šriftoom na teritorii Horvatii* (1978.), *Tiskana glagoljska knjiga od prvotiska Misala 1483. do Brozićeva brevijara 1561.*, rad objavljen uz 500. obljetnicu prvotiska glagoljskoga *Misala* iz 1483. godine (1984.), te studija *Hrvatskoglagoljske inkunabule. U povodu 500. obljetnice brevijara Blaža Baromića (1493-1993)*, u kojoj je opisana svaka od pet glagoljskih inkunabula i njihovi sačuvani primjerci (1993.). Najpotpunije tri sinteze pripadaju novijemu vremenu. Prva pod naslovom *Glagoljske knjige tiskane u Senju (1494-1508) / Glagolitic Books Printed in Senj (1494-1508)* još je jedan detaljan prikaz senjskih glagoljskih izdanja, objavljen na hrvatskom i engleskom jeziku (1995.). Druga studija pod naslovom *Novija izdanja starih tiskanih glagoljskih knjiga (u povodu 500. obljetnice objavljivanja glagoljskog Misala, Senj 1494)* ima dva dijela. U uvodnom je dijelu dan kratak pregled glagoljaškoga tiskarstva tijekom njegovih nekoliko različitih razdoblja: knjige tiskane od 1483. do 1561. godine u Hrvatskoj i u Veneciji, dakle, od prvotiska *Misala* do *Brozićeva brevijara*, posljednje glagoljske liturgijske knjige tiskane u hrvatskoj crkvenoslavenskoj jezičnoj redakciji; rad protestantske tiskare u Njemačkoj u Urachu kraj Tübingena u drugoj polovini 16. stoljeća, gdje je pod okom Stjepana Konzula Istranina otisnut znatan broj glagoljskih knjiga; rimsko razdoblje glagoljaškoga tiskarstva, u okviru Propagandine tiskare i kasnije, koje traje od 1628. do 1881. godine i koje u jezik glagoljskih liturgijskih knjiga uvodi rusku redakciju kao svojevrsan općeslavenski jezik; posljednje razdoblje, koje

pripada izdanju *Misala* Dragutina Parčića (koji je u pripremama imao prethodnike) iz 1893. godine (1896²; 1905³), u kojemu je obnovljena hrvatskoglagoljska jezična redakcija. U drugome dijelu studije autorica detaljno prikazuje, od *Misala* iz 1483. pa nadalje, sve glagoljske tiskane knjige koje su doživjele svoja nova, moderna izdanja, tj. pretisak i izdanje teksta u latiničnoj transliteraciji ili transkripciji. Treća studija pod naslovom *Glagoljske tiskane knjige* obrađuje tzv. “rimsko” ili “rusko” razdoblje glagoljaškoga tiskarstva 17. i 18. stoljeća (2003.). Autorica je prikazala i izdanja glagoljskih knjiga tiskanih u Veneciji (*I libri glagolitici stampati a Venezia*, 1992.).

Tijekom 70-ih godina Anica Nazor započinje sa svojom drugom glavnom djelatnošću, s priređivanjem i izdavanjem glagoljskih rukopisa i starih tiskanih knjiga. U suradnji s drugim znanstvenicima, najčešće iz Staroslavenskoga instituta, priređuje, transliterira ili transkribira glagoljske tekstove, piše članke, predgovore ili pogovore za pretiske i kritička izdanja glagoljskih spomenika. U prvome razdoblju riječ je o rukopisima, o izdanjima dvaju vrlo značajnih glagoljskih liturgijskih kodeksa: o faksimilu u boji posve vjernu originalu i o kritičkome izdanju *Misala* splitskoga vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića, koji je nastao oko 1404. godine, najljepšega iluminiranoga kodeksa hrvatskoglagoljske liturgijske književnosti (Ljubljana, Mladinska knjiga; Graz, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt; Zagreb, Staroslavenski institut, 1973.) i o faksimilu *Drugoga novljanskoga brevijara* iz 1495. godine (Zagreb, Staroslavenski institut – Turistkomerc, 1977.). U suradnji s kolegicama u Staroslavenskome institutu, Marijom Pantelić i Biserkom Grabar, pod vodstvom i uredništvom Vjekoslava Štefanića, A. Nazor u drugoj knjizi izdanja (*Transkripcija i Komentar / Transcriptio et Commentarium*), tj. u kritičkom izdanju teksta *Hrvojeva misala*, uspoređuje latiničnu transliteraciju osnovnoga teksta (M. Pantelić) s misalom *Vatikanski Borg. Illirico 4* (prva četvrt 14. st.) i s *Misalom kneza Novaka* iz 1368. godine (ortografske, fonetske, morfološke i leksičke varijante). U pogovoru izdanja (*Appendix*) piše tekst *Karakteristike jezika i pisma Hrvojeva misala* (str. 508-511). Faksimilirano i kritičko izdanje *Hrvojeva misala* dobilo je odlične ocjene u domaćoj i stranoj znanstvenoj javnosti, a znanstvenici koji su ga priredili primili su Nagradu za znanstveni rad “Božidar Adžija” Republike Hrvatske. Faksimilirano izdanje *Drugoga novljanskoga brevijara* A. Nazor je pripremila zajedno s Marijom Pantelić i u predgovoru pod naslovom *Bibliografija* (str. I-XXV) donijela pregled sadržaja toga brevijara (*Proprium de tempore, Commune sanctorum, Proprium sanctorum, Lectiones biblicae, Homiliae, Sermones*). Slijede izdanja, koja je priredila ili u kojima je sudjelovala A. Nazor, posvećena glagoljskim tiskanim djelima. Urednici Anica Nazor i Branko Fučić, u izdanju Senjskoga muzejskoga društva Senj, objavili su 1978. godine reprint senjske *Spovidi općene* iz 1496. godine, a u zasebnoj knjižici, koja je izašla 1979. godine, izdanje toga glagoljskoga teksta u latiničnoj transkripciji priredila je A. Nazor. U uvodnome dijelu knjižice autorica

govori o nastanku senjskoga djela – preveo ga je Senjanin Jakov Blažiolović s talijanskoga djela *Confessionale generale* milanskoga franjevačkoga propovjednika iz 15. stoljeća M. Carcana (možda, s venecijanskoga izdanja iz 1490. godine koje je otisnuo Bernardino di Cori) – , govori o grafičkim obilježjima i glavnim jezičnim karakteristikama teksta, a izdanju dodaje i *Rječnik*. Godine 1981., ponovno u izdanju Senjskoga muzejskoga društva Senj, isti su urednici, A. Nazor i B. Fučić, objavili pretisak senjskoga *Korizmenjaka* iz 1508. godine, djelo koje su senjski svećenici Pero Jakovčić i Silvestar Bedričić preveli s talijanskoga djela *Quadragesimale* Roberta Caracciola, franjevačkoga propovjednika konventualca iz 15. stoljeća. A. Nazor priredila je potom pretisak rituala ili obrednika *Knjižice krsta* koje je Šimun Kožičić otisnuo 1531. godine. Izdanje je popratila latiničnom transkripcijom teksta, te uvodnim dijelom i *Rječnikom* (Ljubljana, Cankarjeva založba; Zagreb, Staroslavenski insitut, 1984.). U povodu 500. obljetnice *Prvotiska brevijara* iz 1491. godine, u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, objavljen je 1991. godine reprint toga brevijara. A. Nazor je urednica izdanja, a pretisak prati knjižica *Prilozi s člancima* A. Nazor, Josipa Tandarića (sadržaj brevijara) i Ivana Bakmaza (analiza grafije). Prilozi su objavljeni i na njemačkome jeziku u prijevodu Johannes Reinhardta. Godine 1994. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti objavljuje i pretisak glagoljskoga *Senjskoga misala* iz 1494. godine. Izdanje su uredili Milan Moguš i Anica Nazor, a popratne su tekstove napisali M. Moguš, A. Nazor, Marija Agnezija Pantelić i Frane Paro. Godine 2007., u izdanju Sveučilišne knjižnice Rijeka, izlazi i reprint Kožičićeva izdanja *Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarov, Rijeka, 1531*. Urednica izdanja je A. Nazor, koja je priredila i latiničnu transkripciju glagoljskoga teksta s uvodom. Kako neki bosanski srednjovjekovni kodeksi genetski pripadaju stablu hrvatskoglagoljskih kodeksa, A. Nazor je pomagala i u priređivanju i izdavanju bosanskih spomenika. Sa znanstvenicama Hertom Kunom i Nevenkom Gošić iz Sarajeva, Verom Jerković iz Novoga Sada, te s Biserkom Grabar iz Staroslavenskoga instituta radila je na faksimiliranome i kritičkome izdanju *Hvalova rukopisa*, kodeksa koji je “krstjanin” Hval 1404. godine napisao za vojvodu Hrvoja Vukčića Hrvatinića. Izdanje je uredila Herta Kuna, a izdala Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine 1986. godine. Faksimil *Hvalova rukopisa* ljepotom i savršenom tehnikom ne zaostaje za faksimilom *Hrvojeva misala* iz 1973. godine. Pred izlaskom je i latinična transliteracija *Radosavljeva zbornika (Radosavljeva bosanska knjiga. Zbornik krstjanina Radosava)*, koju je, popraćenu uvodnim dijelovima, također priredila A. Nazor. Bosanskim rukopisima posvetila je i vrlo vrijednu studiju *Rukopisi Crkve bosanske* (2005.), kojoj je dodala i detaljan popis svih cjelovitih rukopisa i fragmenata s kodikološkim podacima i literaturom.

Nakon inicijative na IV. međunarodnom slavističkom kongresu u Moskvi 1958. godine da se pristupi pripremama i izradi rječnikâ crkvenoslavenskoga

jezika slavenskih redakcija, u Staroslavenskome institutu je već 1959. godine, pod vodstvom Josipa Hamma i Vjekoslava Štefanića, započeo rad na kapitalnome djelu hrvatske i slavenske leksikografije, na *Rječniku crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*. U rad na tom projektu uključili su se svi znanstvenici u Institutu, pa i vanjski suradnici, a uključila se već u samim počecima i A. Nazor. Radila je najprije kao ekscerptor građe, te obrađivač rječničkih natuknica, a od početka izlaženja je znanstvena urednica izdanja. *Rječnik* se temelji na reprezentativnome korpusu od šezdesetak liturgijskih i neliturgijskih glagoljskih kodeksa i fragmenata – misala, brevijara, psaltira, rituala, zbornika – , te pruža uvid u leksik književnih djela na hrvatskocrkvenoslavenskom jeziku od 12. do 16. stoljeća. Do sada je objavljeno 14 sveščića *Rječnika* (1991.-2007.). U 1. svesku nalaze se uvodni tekstovi kojima su početak izlaženja *Rječnika* popratili glavni urednici Biserka Grabar i Franjo Većeslav Mareš, te članica i tajnica Uredništva Ivana Mulc, a znanstvena urednica izdanja Anica Nazor dala je detaljan prikaz izvora na kojima se temelji i izrađuje *Rječnik* s literaturom o svakome kodeksu i tekstu. Kao član Međunarodne komisije za Rječnik općeslavenskoga (crkvenoslavenskoga) jezika, A. Nazor je dala i značajan prinos organizaciji rada na tom projektu, te suradnji i koordinaciji s drugim centrima koji izrađuju rječnike crkvenoslavenskoga jezika slavenskih redakcija.

A. Nazor se u svojim radovima doticala i nekih književnih tema i tekstova fabularne i poučne proze. Upozorila je, ponajprije, na neke slabo poznate i neproučene književne tekstove u dvama glagoljskim rukopisima (zbornicima) iz sredine 15. i s početka 17. stoljeća, koji se danas čuvaju u Sieni (na te je zbornike skrenuo pozornost, radeći godinama u Sieni, Leo Košuta, koji je Staroslavenskomu institutu poslao njihov mikrofilm). Od “sienskih” glagoljskih tekstova sama je obradila i objavila tekstove o sv. Nikoli (*Još jedna glagoljska verzija legende o svetom Nikoli*, 1987.), o sv. Jurju (*Još jedan glagoljski fragment legende o mučenju sv. Georgija*, 1989.), apokrifni tekst o Abrahamu (*Još jedan glagoljski tekst apokrifa o Abrahamovoj smrti*, 1990.), te glagoljski *Lucidar*, djelo nastalo prema latinskomu *Elucidariju*, vrlo popularnomu kompendiju srednjovjekovnoga enciklopedijskoga znanja autora Honoriusa Augustodunensisa s početka 12. stoljeća (*Prijevod “Lucidara” Honorija Augustodunensisa u glagoljskom prijepisu*, 2001.). Istomu krugu znanstvenoga interesa pripada i autoričino sudjelovanje, s kolegama iz Staroslavenskoga instituta, u Štefanićevoj hrestomatiji hrvatskih srednjovjekovnih tekstova *Hrvatska književnost srednjega vijeka od XII. do XVI. stoljeća* (1969.), u djelu koje je u javnosti ocijenjeno kao “prva istinska afirmacija hrvatske srednjovjekovne književnosti” i “kulturni i znanstveni događaj”. Osvrnula se i na hrvatskoglagojske biblijske tekstove (1986; 1998.); objavila je i članak o djelima Matije Divkovića u glagoljskim rukopisima 17. i 18. stoljeća (1982.).

A. Nazor je u nekoliko navrata pisala o prisutnosti ćirilice na hrvatskome prostoru,

kao trećega pisma hrvatske srednjovjekovne književnosti, te o dobrome poznavanju hrvatske ćirilice (bosančice) među hrvatskim glagoljašima (*Ćirilica u glagoljskim rukopisima*, 1985; *Ćirilica i glagoljaši*, 1987; *Prožimanje glagoljice i ćirilice na hrvatskom prostoru*, 2000.).

Znanstvenica je skupljala podatke o hrvatskim glagoljskim kodeksima izvan Hrvatske (*Hrvatskoglagoljski rukopisi izvan domovine*, 1980.), a u nekoliko je preglednih radova prikazala stanje istraženosti i izdavanja hrvatskih glagoljskih spomenika i tekstova (*Poslijeratna paleoslavistika u Hrvatskoj*, 1988; *Osvrt na novija proučavanja hrvatskoglagoljskih rukopisa*, 1995; *Novija izdanja hrvatskih glagoljskih književnih tekstova*, 1997; *Novija izdanja hrvatskih glagoljskih liturgijskih rukopisa*, 2001.). U nekoliko je navrata pisala i o Staroslavenskome institutu, o radu i izdavačkoj djelatnosti Instituta (*Staroslavenski institut "Svetozar Ritig" u Zagrebu*, 1975; *Izdavačka djelatnost Staroslavenskoga instituta*, 2004.). Javljala se svojim priložima uz obljetnice i simpozije posvećene slavenskim i hrvatskim filolozima, kao Rajku Nahtigalu (1977.), Đuri Daničiću (1981.), Milanu Rešetaru (2005.); pisala je o biskupu J. J. Strossmayeru (*Biskup Strossmayer, papa Lav XIII. i slavenski apostoli Ćiril i Metod*, 2006.). U prikazima njihova znanstvenoga rada ili u nekrolozima pisala je o suvremenim velikim slavistima i proučavateljima hrvatske glagoljaške baštine: o Vjekoslavu Štefaniću, Josipu Hammu, Františku Václavu Marešu, Josipu Leonardu Tandariću, Branku Fučiću.

Kao predavač, a često i kao član organizacijskih odbora i slavističkih komiteta, A. Nazor desetljećima sudjeluje u radu brojnih znanstvenih skupova, od međunarodnih slavističkih kongresa do raznih drugih znanstvenih skupova i susreta, zasjedanja Međunarodne komisije za *Rječnik*, predavanja u znanstvenim institutima i na fakultetima u domovini i u inozemstvu: u Zagrebu, Senju, Zadru, Rijeci, Roču u Istri, Dubrovniku, Đakovu, Puli, Osijeku; u Moskvi, Krakovu, Gdanjsku, Pragu, Bratislavi, Sofiji, Varni, Jeruzalemu, Rimu, Bochumu, Erlangenu, Beogradu, Sarajevu, Ljubljani, Ohridu.

Po naravi svoga rada i znanstvenoistraživačkoga interesa A. Nazor je ostvarila najznatniju suradnju sa znanstvenicima u slavenskim zemljama, s ruskim, poljskim, češkim, bugarskim, makedonskim, srpskim, bosanskim slavistima. U slavenskim je zemljama često sudjelovala na znanstvenim skupovima, tematskim konferencijama, na raznim sastancima slavista, ponajprije vezanima uz izradu rječnikâ crkvenoslavenskoga jezika slavenskih redakcija, osobito u Pragu gdje se izrađuje i objavljuje *Slovník jazyka staroslověnského*, koji je od početka bio poticaj i uzor *Rječniku crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* Staroslavenskoga instituta. Organizirala je i kao glavna urednica surađivala na izdanju i opisu glagoljskih fragmenata Ivana Berčića (čuvaju se u Sankt-Peterburgu) s ruskom znanstvenicom Svetlanom O. Vjalovom (izdavači HAZU, Staroslavenski institut, Ruska nacionalna

biblioteka u Sankt-Peterburgu, 2000.). Suraduje s ruskim znanstvenikom A. A. Krumingom u izradi kataloga hrvatskih glagoljskih tiskanih knjiga od 15. do 18. stoljeća, s bosanskim znanstvenicima u izdavanju bosanskih srednjovjekovnih rukopisa.

A. Nazor je, kako je već spominjano, obavila, te i nadalje obavlja niz uredničkih poslova, ponajprije u ponovljenim izdanjima glagoljskih tiskanih knjiga, kao i u nekim drugim izdanjima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (knjiga Branka Fučića *Glagoljski natpisi*, 1982.), te u izdanjima Staroslavenskoga instituta. Iznimno značenje ima njezino dugogodišnje uređivanje *Slova*, časopisa Staroslavenskoga instituta. Bila je članica Uredništva *Slova* (br. 21, 23 i 24), a kao glavna i odgovorna urednica, tijekom triju desetljeća, uredila je *Slovo* od br. 25-26 (1976.) do br. 54-55 (2006.).

Vrlo je značajno i djelovanje A. Nazor na promicanju i popularizaciji hrvatske glagoljaške baštine. Upravo je ta autoričina djelatnost osobito bogata i raznovrsna: riječ je o predavanjima na glagoljaškome području, ali i izvan njega u hrvatskim školama i bibliotekama, potom o priloziima i intervjuima u tisku, o nastupima u radijskim i televizijskim emisijama, te o pripremanju brojnih izložbi hrvatskoga glagoljaškoga naslijeđa u zemlji i u inozemstvu.

A. Nazor godinama održava popularna predavanja na hrvatskome glagoljaškome terenu, osobito na Ročkome bijenalu u Istri, a posvetila se i predavanjima na seminarima za mlade, na kojima djeca uče glagoljicu, te se susreću s počecima hrvatske jezične i književne kulture. Među ostalim, valja istaknuti njezino sudjelovanje u radu malih glagoljaških akademija, kao što su Akademija "Juri Žakan" u Roču i Krčka mala staroslavenska akademija "Dr. Antun Mahnič". Uvijek je spremna i na suradnju s profesorima hrvatskoga jezika u školama, kao što su njezina vrata otvorena i svakomu tko želi nešto pitati i saznati o glagoljici i glagoljaštvu. Tako prihvaća i predavanja o glagoljaškoj tematici u hrvatskim školama ili na tribinama u bibliotekama. Značajni su i prilozi A. Nazor u novinskome tisku, te nastupi u radijskim i televizijskim emisijama. Ti su njezini prilozi upoznali i najširu publiku s nekim tekovinama hrvatske glagoljaške kulture. U novinskome je tisku u nekoliko navrata upoznala javnost i s otkrićima novih glagoljskih rukopisa ili izdanja. Na Hrvatskome radiju sudjelovala je u emisijama I. i III. programa: u Obrazovnome programu, u emisijama o književnosti, u emisiji *Dogodilo se na današnji dan*, u *Forumu*. Među nastupima na Hrvatskoj televiziji pamti se njezina serija od šest polusatnih emisija *Glagoljska pismenost* u Obrazovnome programu Televizije Zagreb (1980./1981.), te polusatna emisija *Zagreb - riznica glagoljice* u povodu istoimene izložbe 1978. godine.

Priređivanje izložbi najstarijih hrvatskih pisanih spomenika, glagoljskih rukopisa, inkunabula i starih izdanja, te pisanje katalogâ tih izložbi, jedno su od glavnih poglavlja rada A. Nazor u promicanju i popularizaciji glagoljaške znanosti.

Na skupljanju i odabiru građe autorica je surađivala s drugim znanstvenicima, ali je, što se tiče glagoljaške građe, uvijek obavljala glavni dio, a na prezentaciji izložaka često je surađivala i s našom poznatom slikaricom Vjerom Reiser. Nakon niza takvih izložbi u Zagrebu, među kojima je najznačajnija izložba s katalogom *Zagreb – riznica glagoljice* 1978. godine (nagrađena Nagradom grada Zagreba 1979. godine) i njezin odabir spomenika glagoljaške pismenosti za izložbu *Pisana riječ u Hrvatskoj* (1985./1986.), iznimno je značajna njezina organizacija i suradnja na izložbama u inozemstvu. To su izložbe: *Discovering the Glagolitic Script of Croatia* u Trinity College Library u Dublinu 2001. godine i *Drei Schriften – Drei Sprachen* u Staatsbibliothek u Berlinu 2002. godine, u suradnji s Josipom Bratulićem i Mirkom Tomasovićem. Berlinska izložba prenesena je 2004. godine i u Stuttgart, Karlsruhe i Bruxelles. Sve te izložbe prate lijepi, raskošni katalogi u kojima je dr. Anica Nazor koautorica sa svojim kolegama.

Vrlo je lijepo bibliofilsko izdanje, knjižica *Hrvatski "Očenaši" u glagoljskim rukopisima. Budi volja Tvoja* (2003.) u kojemu je A. Nazor izdala tekst *Očenaša* iz hrvatskoglagoljskih rukopisnih misala 14. i 15. stoljeća, a izdanje je oslikala slikarica Vjera Reiser. Temi glagoljaškoga *Očenaša* vraćala se i u nekoliko svojih članaka.

Dr. Anica Nazor bila je dugogodišnja ravnateljica Staroslavenskoga instituta, od 1967. do umirovljenja 2005. godine (s prekidom od 1978. do 1986.). Tako je, uz svoj osobni udio u znanstvenome radu Instituta, ulagala također svoje znatne organizacijske sposobnosti u znanstvene programe i funkcioniranje cijele ustanove. Njezina suradnja s domaćim proučavateljima hrvatskoga glagoljaškoga naslijeđa, njezine veze i suradnja kao ravnateljice Staroslavenskoga instituta i glavne urednice *Slova* sa stranim znanstvenicima, te kontinuirano povezivanje znanstvenoistraživačke djelatnosti Staroslavenskoga instituta s inozemnim znanstvenim institucijama, učinili su je poznatom u cijelome slavističkome svijetu. O tome mnogo govore i prilozi koje joj u ovome izdanju *Slova*, prilikom njezina jubileja, posvećuju slavisti iz mnogih zemalja. Najvećemu proučavatelju hrvatske glagoljske tiskane knjige, uglednoj hrvatskoj znanstvenici akademkinji Anici Nazor, ja posvećujem ovaj svoj prikaz i studiju o hagiografiji zadarskih svetaca, patronâ grada u kojemu je ona započela listati prve stranice hrvatske glagoljaške baštine.